

บทที่ 4

ปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายของผู้พิการในการทำพินัยกรรม และการเป็นผู้รับพินัยกรรม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่มีบทบัญญัติห้ามมิให้คนพิการทำพินัยกรรม การทำพินัยกรรมจึงเป็นสิทธิของคนพิการเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปที่มีสภาพร่างกายสมบูรณ์ ในการที่จะจัดสรรปันส่วนทรัพย์สินของตนหรือแสดงเจตนาล่วงหน้าที่จะยกทรัพย์สินของตนให้บุคคลใดๆ ก่อนถึงแก่ชีวิต พินัยกรรมจึงเป็นนิติกรรมที่มีความสำคัญ กฎหมายจึงมีข้อกำหนดบางประการเพื่อให้เป็นรูปแบบที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันและลดข้อโต้แย้งในการแบ่งทรัพย์สินมรดก อย่างไรก็ตาม การกำหนดรูปแบบของพินัยกรรมไว้อย่างรัดกุม เป็นระบบระเบียบเพียงใด ก็ยังเกิดปัญหาแก่ผู้ทำพินัยกรรมที่มีสภาพร่างกายไม่สมบูรณ์ ทำให้เกิดอุปสรรคในการทำพินัยกรรม ทั้งที่ในปัจจุบันคนพิการมีสิทธิเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป เพียงแต่มีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม กฎหมายเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญที่จะเป็นแนวทางในการช่วยเหลือและสนับสนุนให้คนพิการใช้สิทธิที่มีอยู่ได้อย่างสมบูรณ์

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับผู้ทำพินัยกรรมที่เป็นคนพิการกับพินัยกรรมแบบต่างๆ ตามกฎหมายไทย

ในการศึกษาถึงปัญหาเกี่ยวกับผู้ทำพินัยกรรมที่เป็นผู้พิการกับพินัยกรรมแบบต่างๆ ตามกฎหมายไทยนั้น ความพิการแต่ละประเภทย่อมส่งผลกระทบต่อทำให้เกิดปัญหาในการทำพินัยกรรมแตกต่างกันไป จะถึงขนาดที่เป็นอุปสรรคให้ผู้พิการไม่สามารถทำพินัยกรรมได้เลยหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับประเภทความพิการ ซึ่งถูกแบ่งออกเป็น 6 ประเภทตามที่กำหนดไว้ในประกาศกฎหมายกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่องประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2552 เล่ม 126 ตอนพิเศษ 77ง กำหนดประเภทความพิการไว้ 6 ประเภท ได้แก่ ความพิการทางการเห็น ความพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย ความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย ความพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรมหรือออทิสติก ความพิการทางสติปัญญา และความพิการทางการเรียนรู้ นอกจากนี้ประเภทของความพิการที่จะเป็นอุปสรรคในการทำพินัยกรรมแล้ว ปัญหาในการทำพินัยกรรมของผู้พิการยังขึ้นอยู่กับแบบของพินัยกรรมที่เขามรดกเลือกที่จะทำ โดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดรูปแบบของพินัยกรรมไว้อย่างชัดเจน แบ่งออกได้ 5 แบบ ได้แก่ พินัยกรรมแบบธรรมดา

พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง พินัยกรรมแบบเอกสารลับ และ พินัยกรรมแบบทำด้วยวาจา โดยพินัยกรรมแต่ละแบบนี้ กฎหมายบัญญัติถึงข้อกำหนดต่างๆ ที่ผู้ทำพินัยกรรมจะต้องทำให้ครบถ้วนจึงจะถือเป็นพินัยกรรมที่สมบูรณ์ ความพิการของเจ้ามรดก และแบบของพินัยกรรมจึงก่อให้เกิดปัญหาในการทำพินัยกรรมแตกต่างกันไป ประเด็นปัญหาบาง ประการอาจเกิดขึ้นได้กับผู้พิการทุกประเภทที่จะทำพินัยกรรม แต่ประเด็นปัญหาบางประการ ก็เกิดขึ้นเฉพาะผู้ทำพินัยกรรมบางประเภทเท่านั้น

ถึงกระนั้น การทำพินัยกรรมของคนพิการก็ต้องมีความสามารถในการทำพินัยกรรม โดยมีข้อพิจารณาเช่นเดียวกับบุคคลที่มีสภาพร่างกายที่สมบูรณ์ โดยมีความสามารถในการทำ นิติกรรมตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และมีอายุสิบห้าปีบริบูรณ์ จึงจะทำ พินัยกรรมได้ ดังนั้น ผู้พิการบางประเภทก็อาจถูกจำกัดมิให้ทำพินัยกรรม เนื่องจากเป็นบุคคล วิกลจริตหรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มีความพิการทางจิตใจหรือ พหุพิการหรือออทิสติกก็ดี ผู้ที่มีความพิการทางสติปัญญาที่ดี หรือผู้ที่มีความพิการทางการเรียนรู้ ก็ดี ซึ่งเป็นบุคคลที่มีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมใน กิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากความบกพร่องหรือความผิดปกติทางจิตใจหรือสมองในส่วน ของการรับรู้ อารมณ์ หรือความคิดที่ดี ความบกพร่องทางพัฒนาการด้านสังคม ภาษาและการสื่อ ความหมาย พหุพิการและอารมณ์ โดยมีสาเหตุมาจากความผิดปกติของสมองและความผิดปกติใน แสดงก่อนอายุ 2 ปีครึ่งก็ดี การมีพัฒนาการช้ากว่าปกติหรือมีระดับเซาว์ปัญญาต่ำกว่าบุคคลทั่วไป ก็ดี หรือความบกพร่องทางสมองทำให้เกิดความบกพร่องในด้านการอ่านการเขียน การคิดคำนวณ หรือกระบวนการเรียนรู้พื้นฐานอื่นในระดับความสามารถที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานตามช่วงอายุและ ระดับสติปัญญาที่ดี แม้บุคคลเหล่านี้จะมีสภาพร่างกายเป็นปกติ แต่หากมีความพิการดังกล่าวถึงกับ เป็นบุคคลวิกลจริตหรือถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ บุคคลนั้นก็ไม่มีความสามารถในการ ทำพินัยกรรม หากฝ่าฝืนยอมตกเป็นโมฆียะ ผู้เขียนมีความประสงค์ที่จะส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพ ชีวิตให้กับคนพิการ ในเรื่องของการทำนิติกรรม ได้แก่ พินัยกรรม ที่กฎหมายได้บัญญัติแบบไว้ชัดเจน แล้ว ซึ่งแบบของพินัยกรรมยังมีอุปสรรคบางประการที่ขัดขวางการทำพินัยกรรม ผู้เขียนจึง ศึกษาถึงปัญหาดังกล่าวภายใต้ขอบเขตของความพิการทางการกายภาพเท่านั้น เพื่อให้เป็นไปตาม วัตถุประสงค์ในการศึกษาที่จะเป็นแนวทางการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับแบบของพินัยกรรมที่อาจมี ขึ้นในอนาคต เพื่อส่งเสริมให้คนพิการสามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันรวมถึงการทำ นิติกรรมต่างๆ ได้ตามสิทธิที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเด็นปัญหาหนึ่งที่เป็นการยากในการพิสูจน์คือ ประเด็นเรื่องสติสัมปชัญญะของ ผู้ทำพินัยกรรม เจ้ามรดกหรือผู้ทำพินัยกรรมต้องมีสติสัมปชัญญะครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด

ซึ่งจะต้องพิจารณาในขณะที่ทำพินัยกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1704 ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วถือเป็นเรื่องยาก แม้แต่บุคคลที่มีสภาพร่างกายสมบูรณ์ก็อาจมีอาการทางจิตที่ไม่ปรากฏแก่บุคคลภายนอก กฎหมายให้บุคคลที่มีอายุสิบห้าปีบริบูรณ์สามารถทำพินัยกรรมได้ ซึ่งถือว่าอายุยังน้อยมาก ไม่บรรลุนิติภาวะ อาจมีการตัดสินใจที่ผิดพลาดได้

ในส่วนของผู้ทำพินัยกรรมที่มีความพิการต่างๆ การปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำและการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคมย่อมมีข้อจำกัดอันเนื่องมาจากสภาพร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นความพิการทางการเห็น ความพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย หรือความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย ที่ไม่เอื้ออำนวยให้ปฏิบัติได้อย่างคล่องตัว ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด เนื่องจากไม่มีตัวเจ้ามรดกแล้วในขณะที่เปิดพินัยกรรมและเจ้ามรดกอาจทำพินัยกรรมไว้นานแล้ว ไม่มีใครทราบถึงจิตใจของเจ้ามรดกในขณะนั้นได้ สิ่งที่จะบ่งชี้ได้เพียงอย่างเดียวคือพยานที่รับรองในพินัยกรรมนั่นเอง ซึ่งจะต้องเป็นผู้อยู่กับผู้ทำพินัยกรรมในขณะนั้นและรับรู้ภาวะความสมบูรณ์ของจิตใจเจ้ามรดก แต่เรื่องจิตใจไม่มีใครทราบได้ดีเท่ากับตัวผู้ทำพินัยกรรมเอง แม้ผู้ทำพินัยกรรมจะมีอาการภายนอกที่ดูปกติเหมือนกับผู้มีสติครบถ้วนทั่วไป แต่ความจริงอาจมีอาการทางประสาทจิตหลอน ภาวะหวาดระแวงอยู่ภายในอันเนื่องมาจากสภาพร่างกายที่บกพร่อง แม้แต่แพทย์ยังต้องอาศัยประสบการณ์ในการวินิจฉัย กรณีนี้พยานที่อยู่กับผู้ทำพินัยกรรมเพียงชั่วขณะก็อาจไม่สามารถรับรองได้เพียงพอ โดยเฉพาะพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับที่ไม่ต้องมีพยานรับรอนั้น ไม่มีผู้เข้าร่วมกับเจ้ามรดกในขณะที่ทำพินัยกรรมย่อมไม่สามารถรับรองความสมบูรณ์ของสภาพจิตใจในขณะที่ทำพินัยกรรมได้ สำหรับพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองนั้น ในทางปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่ในการทำพินัยกรรมจะขอไปรับรองแพทย์สำหรับผู้ทำพินัยกรรมที่มีอายุหกสิบปีขึ้นไป หากอายุน้อยกว่าหกสิบปีก็จะใช้เพียงการสังเกตท่าทางการโต้ตอบสื่อสาร หากพูดคุยเข้าใจสื่อสารกันรู้เรื่อง ก็ถือว่าผู้ทำพินัยกรรมนั้นมีสติสัมปชัญญะ

การที่สภาพร่างกายมีความบกพร่อง อีกทั้งยังต้องพึ่งพาอาศัยบุคคลอื่นในการดำเนินชีวิตประจำวันอาจส่งผลให้สภาพจิตใจของบุคคลดังกล่าวไม่เป็นปกติ เกิดภาวะวิตกกังวล หวาดระแวง กรณีที่ผู้พิการต้องดำรงชีพโดยมีผู้ดูแล การทำพินัยกรรมอาจเกิดจากการสำคัญคติน้อยลง ข่มขู่ เนื่องจากการทำพินัยกรรมมีผลสำคัญในการตกทอดทรัพย์สินมรดก จึงมีทางเป็นไปได้ว่าผู้ดูแลหรือเหล่าทายาทผู้ประสงค์ประโยชน์ในพินัยกรรมจะพยายามหาทางที่จะบีบบังคับหรือกดดันให้เจ้ามรดกทำพินัยกรรม โดยไม่ตรงกับเจตนาที่แท้จริงเพื่อเอื้อประโยชน์ให้ตน ซึ่งแม้กฎหมายจะให้ถือเป็นโมฆียกรรมที่อาจเพิกถอนได้ภายในอายุความ 1 ปี แต่ก็ก็เป็นเวลาที่ค่อนข้างจำกัดเช่นกัน

พินัยกรรมบางประเภทที่ต้องการความรัดกุมจึงต้องอาศัยกลไกของรัฐ โดยทางเจ้าพนักงานอำเภอ เข้ามาเพื่อให้การทำพินัยกรรมฉบับนั้นมีความน่าเชื่อถือมากกว่าพินัยกรรมแบบอื่น คือ พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง แต่ก็ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคบางประการ โดยเฉพาะในเรื่องความสะดวกสบายสำหรับผู้ทำพินัยกรรม แม้พินัยกรรมแบบดังกล่าวจะมีลักษณะน่าเชื่อถือประการใด แต่มีข้อกำหนดแบบพิธีมากพอสมควร โดยแลกกับการเสียเวลา เสียค่าใช้จ่ายในการไปติดต่อกับทางราชการ ทั้งตัวผู้ทำพินัยกรรมและพยานทั้ง 2 คนจะต้องเดินทางไปยังที่ว่าการอำเภอหรือสำนักงานเขตเอง ผู้พิการที่มีสภาพร่างกายไม่สมบูรณ์นั้น การเดินทางไปไหนย่อมมีอุปสรรคไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มีความพิการทางการเห็นหรือผู้พิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย ซึ่งต้องมีพาหนะหรืออุปกรณ์ในการช่วยเหลือในการเดินทาง นอกจากปัจจัยในเรื่องสภาพร่างกายแล้ว ในส่วนของอาคาร สถานที่ราชการบางแห่ง ยังไม่มีสิ่งปลูกสร้างที่ถูกต้องแบบเพื่อช่วยเหลือคนพิการ การจะเข้าไปติดต่อกับราชการก็คงเป็นไปได้ไปอย่างทุลักทุเล บางครั้งผู้พิการก็จำเป็นต้องมีผู้เล็ดติดตามไปด้วย การทำพินัยกรรมฉบับหนึ่งๆนั้นก็จะเป็นการเอิกเกริกอยู่ไม่น้อย และถึงแม้ว่ากฎหมายจะให้โอกาสในการที่ผู้ทำพินัยกรรมอาจขอให้นายอำเภอไปจัดการนอกสถานที่ แต่ก็เป็นที่คาดหมายได้ว่าอาจจะเป็นการล่าช้าของระบบราชการ ในทางปฏิบัติ อีกทั้งเจ้าหน้าที่เองก็มีภาระหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติเป็นประจำในที่ว่าการอำเภออยู่แล้ว นอกจากนี้ผู้ทำพินัยกรรมยังต้องเสียค่าธรรมเนียมพิเศษอีกด้วย

ความพิการทางการเห็นที่นำมาศึกษาถึงปัญหาในการทำพินัยกรรมนี้ เป็นความพิการที่ผู้ทำพินัยกรรมไม่อาจมองเห็นได้เลย หรือมองเห็นเลือนรางจนไม่สามารถอ่านหรือเขียนข้อความที่เป็นภาษาไทยได้ตามปกติ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่มีบทบัญญัติห้ามมิให้ผู้พิการทางการเห็นทำพินัยกรรม เมื่อไม่มีบทบัญญัติใดห้าม ก็ย่อมถือเป็นนิติกรรมที่สามารถทำได้ตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายในเรื่องแบบพินัยกรรม แต่อย่างไรก็ตาม การทำพินัยกรรมตามแบบที่กฎหมายกำหนดไว้ นั้น ก็เป็นปัญหาสำหรับผู้พิการทางการเห็น เนื่องจากโดยปกติของผู้ทำพินัยกรรมที่มีสภาพร่างกายบริบูรณ์และสามารถอ่านออกเขียนได้ ย่อมสามารถที่จะอ่านข้อความที่ปรากฏในพินัยกรรมของตน หรือสามารถที่จะเขียนหรือพิมพ์ข้อความที่ต้องการให้ปรากฏในพินัยกรรมของตนได้โดยตรง สามารถอ่านและตรวจทานข้อความที่ถูกระบุในพินัยกรรมว่ามีความบกพร่องหรือถูกต้องและเป็นไปตามเจตนาของผู้ทำพินัยกรรมหรือไม่ ซึ่งผู้ทำพินัยกรรมที่มีความพิการทางการเห็นไม่สามารถทำได้ หรืออาจจะทำได้แต่ต้องพึ่งพาบุคคลอื่น

ในกรณีที่ผู้ทำพินัยกรรมที่มีความพิการทางการเห็นนั้น ต้องการที่จะทำพินัยกรรมด้วยตนเอง สภาพร่างกายที่มีข้อจำกัดเช่นนี้ ทำให้ไม่สามารถทำพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับได้ เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้พินัยกรรมดังกล่าว ผู้ทำพินัยกรรมต้องเขียนด้วยมือตนเอง แต่ในเมื่อ

ตามองไม่เห็นสิ่งใดแล้ว ก็ไม่อาจจะเขียนได้ ทำให้ผู้ทำพินัยกรรมที่ตาพิการไม่อาจทำพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับได้เลย ในความเป็นจริงคนตาพิการนั้นมีภาษาของตนเอง นั่นคือ อักษรเบรลล์ ซึ่งคนตาพิการใช้เป็นภาษาเขียนเพื่อสื่อสารโดยมีอุปกรณ์เฉพาะได้แก่ Slate กับ Stylus หากผู้พิการทางการเห็นมีความรู้และเข้าใจในภาษาดังกล่าวแล้วนำมาเขียนเป็นพินัยกรรม จะถือเป็นพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับหรือไม่ หรืออาจตีความเป็นพินัยกรรมในลักษณะอื่น เนื่องจากในต่างประเทศได้แก่ สหรัฐอเมริกา รัฐหลุยส์เซียน่า ประมวลกฎหมายแพ่งก็บัญญัติถึงพินัยกรรมที่ทำเป็นอักษรเบรลล์โดยให้มีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องในการทำพินัยกรรมด้วย ผู้พิการทางการเห็นของรัฐหลุยส์เซียน่าที่มีความรู้และเข้าใจในอักษรเบรลล์จึงสามารถทำพินัยกรรมของตนเองได้

ผู้ทำพินัยกรรมที่พิการทางการเห็นอาจใช้วิธีการแจ้งข้อความให้บุคคลอื่นบันทึกให้เป็นพินัยกรรม ซึ่งใช้ได้ทั้งพินัยกรรมแบบธรรมดาที่ดี แบบเอกสารฝ่ายเมืองที่ดี หรือแบบเอกสารลับที่ดี เมื่อแจ้งข้อความดังกล่าวและให้บุคคลอ่านทวนข้อความนั้นให้ฟัง เมื่อผู้ทำพินัยกรรมและพยานทราบแน่ชัดว่าเป็นข้อความที่บันทึกไว้ถูกต้องตรงตามเจตนา ก็ให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานลงชื่อไว้ แต่หากผู้ทำพินัยกรรมนั้น นอกจากจะพิการทางการเห็นแล้ว ยังมีความพิการอย่างอื่นซ้อนอยู่ด้วย เช่น เป็นผู้พิการทางการได้ยิน จะแก้ไขปัญหานั้นอย่างไร ในเมื่อตาก็มองไม่เห็นข้อความ จะให้คนอื่นอ่านให้ฟังก็ไม่ได้ยิน ผู้ทำพินัยกรรมไม่อาจทราบได้ชัดเจนว่าข้อความที่ปรากฏในพินัยกรรมนั้น เป็นข้อความที่ถูกต้องตรงตามเจตนาที่แท้จริงหรือไม่ ผู้ทำพินัยกรรมไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยตนเอง

ผู้ทำพินัยกรรมที่มีความพิการทางการได้ยิน ได้แก่ หูหนวก หูตึง หรือความพิการทางการสื่อความหมาย เช่น พูดไม่ได้ พูดหรือฟังแล้วผู้อื่นไม่เข้าใจนั้น โดยทั่วไปแล้วหากผู้พิการดังกล่าวสามารถอ่านและเขียนได้ย่อมไม่เป็นปัญหาในการทำพินัยกรรม เนื่องจากประเด็นสำคัญในการทำพินัยกรรมคือข้อความที่ปรากฏในพินัยกรรมและการลงลายมือชื่อของผู้ทำพินัยกรรม หากผู้ทำพินัยกรรมสามารถทำได้ด้วยตนเองก็ย่อมไม่มีอุปสรรคใดในการปฏิบัติตามขั้นตอนหรือแบบของพินัยกรรมตามที่กฎหมายกำหนดไว้ แม้แต่พินัยกรรมแบบเอกสารลับ ผู้พิการประเภทนี้ก็สามารถทำได้ดังบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1661 โดยให้ผู้นั้นเขียนด้วยตนเองบนซองพินัยกรรมต่อหน้ากรรมการอำเภอและพยานซึ่งข้อความว่าพินัยกรรมที่ผมนึกนั้นเป็นของตนแทนการให้ถ้อยคำ และถ้าหากมีผู้เขียนก็ให้เขียนชื่อกับภูมิลำเนาของผู้เขียนพินัยกรรมนั้นไว้ด้วย

กรณีผู้ทำพินัยกรรมมีความพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมายไม่อาจเขียนหรืออ่านหนังสือได้ จึงไม่อาจเขียนหรือพิมพ์ข้อความในพินัยกรรมได้ด้วยตนเอง ต้องให้บุคคลอื่นช่วยเหลือนั้น หากผู้ดูแลคนพิการหรือผู้ช่วยคนพิการมีความเข้าใจในภาษามือที่คนพิการใช้ในการ

สื่อสารก็จะสามารถแก้ปัญหาไปได้ แต่กรณีที่เป็นผู้พิการที่ไม่มีผู้ดูแลหรือเป็นผู้พิการที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ จึงไม่มีผู้ช่วยคนพิการ ก็จะเป็นการยากที่จะหาคนที่เข้าใจภาษามืออย่างแท้จริง เพราะภาษามือไม่ได้ถูกบรรจุให้เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนในประเทศไทยต่างจากต่างประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่น ที่มีการเรียนการสอนภาษามือในชั้นมัธยม ทำให้ประเทศนั้นมีทรัพยากรบุคคลที่มีความเข้าใจภาษามือจำนวนมาก แต่สำหรับประเทศไทยนั้นหาได้ยากมาก หากผู้พิการไม่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ก็จะหาผู้ช่วยคนพิการหรือล่ามภาษามือก็จะกลายเป็นอุปสรรค เพราะหากจะคาดเดาทำทางแล้วเขียนออกมาเป็นพินัยกรรมนั้น ก็คงจะผิดเพี้ยนไปจากเจตนาของเจ้ามรดกอย่างแน่นอน กรณีที่ผู้ทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง ทางสำนักงานเขตหรืออำเภอที่ไม่ได้มีล่ามภาษามือประจำ ผู้พิการต้องเป็นฝ่ายติดต่อขอบริการล่ามภาษามือจากศูนย์ต่างๆ ศูนย์ที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ สมาคมคนหูหนวกแห่งประเทศไทย ศูนย์คุ้มครองสวัสดิภาพชุมชนทั้ง 12 เขต บ้านมิตรไมตรี กรุงเทพฯ และศูนย์ประชาบดี กรณีในต่างจังหวัด ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด และบ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด โทร 1300 (กรณีฉุกเฉินและนอกเวลาราชการ) หรือหน่วยบริการในพื้นที่ผู้ว่าราชการจังหวัดประกาศกำหนด

กรณีผู้ที่พิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมายและยังมีความพิการทางการเห็นอีก บุคคลดังกล่าวจะทำพินัยกรรมได้อย่างไร ในเมื่อมองก็ไม่เห็น อ่านให้ฟังก็ไม่ได้ยิน จะพูดสื่อสารก็ทำไม่ได้ กรณีพินัยกรรมแบบเขียนด้วยลายมือตนเองทั้งฉบับนั้น ไม่อาจทำได้อยู่แล้ว เพราะไม่สามารถมองเห็นข้อความที่ตนเขียน ตามองไม่เห็นข้อความ หูไม่ได้ยิน ไม่สามารถทราบได้ว่าพินัยกรรมของตนจะมีข้อความตามความประสงค์หรือไม่ หากเขียนหรือพิมพ์ขึ้นด้วยตนเองก็จะกลายเป็นพินัยกรรมที่อ่านยากหรือเขียนผิดๆ ถูกๆ ทับซ้อนกันไปมา ถึงแม้ว่าการทำพินัยกรรมแบบธรรมดา พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง และพินัยกรรมแบบเอกสารลับไม่ได้บังคับให้ผู้ทำพินัยกรรมต้องเขียนพินัยกรรมด้วยตนเองก็ตาม ก็สามารถให้บุคคลอื่นหรือเจ้าหน้าที่ในกรมการอำเภอบันทึกข้อความ แล้วอ่านให้ผู้ทำพินัยกรรมฟัง ผู้ทำพินัยกรรมที่หูหนวก หูตึงก็ไม่สามารถรับฟังได้ ทั้งที่ผู้ที่มีความพิการทางการเห็นก็มีภาษาของตนในการสื่อคืออักษรเบรลล์ แต่กฎหมายไม่ได้กำหนดให้นำมาใช้ในเรื่องพินัยกรรมได้ และสำนักงานเขตหรืออำเภอก็ยังไม่มียุติกรรมในการอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการในการทำพินัยกรรม ผู้ทำพินัยกรรมที่มีความพิการทางการเห็นและได้ยินหรือสื่อความหมายจึงไม่อาจทำพินัยกรรมได้เลย

ประเด็นปัญหาการทำพินัยกรรมด้วยวาจา สำหรับผู้ที่มีความพิการทางการได้ยินหรือสื่อความหมาย โดยทั่วไปแล้วเมื่อมีปัญหาทางการได้ยินแต่กำเนิด ผู้นั้นย่อมจะมีปัญหาในการพูด สื่อความหมาย หากอยู่ในพฤติกรรมพิเศษที่ไม่สามารถทำพินัยกรรมตามแบบอื่นที่กฎหมายกำหนดได้ เช่น ตกอยู่ในอันตรายใกล้ความตาย หรือเวลามีโรคระบาด หรือสงคราม กฎหมายให้ผู้นั้นทำ

พินัยกรรมด้วยวาจาได้ พินัยกรรมดังกล่าวย่อมเป็นอุปสรรคต่อผู้พิกรทางการสื่อความหมาย เนื่องจากตนไม่สามารถที่จะพูดสื่อความหมายได้ นอกจากจะใช้ภาษามือซึ่งก็ไม่ใช่ภาษาที่บุคคลทั่วไปจะเข้าใจได้โดยง่าย ทั้งที่ในปัจจุบันมีเทคโนโลยีที่สามารถบันทึกกริยาท่าทางที่แสดงออกมาได้ แต่ยังไม่มียกกฎหมายรองรับว่าการบันทึกภาพขณะเจ้ามรดกกำลังจะสั่งเสียเป็นครั้งสุดท้ายก่อนเสียชีวิตนั้น จะถือเป็นพินัยกรรมแบบหนึ่งได้หรือไม่

ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ทำพินัยกรรมที่มีความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกายนี้ กรณีพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ ซึ่งบังคับให้ผู้ทำพินัยกรรมเขียนข้อความในพินัยกรรมด้วยตนเองก็จะเกิดปัญหาที่ว่า การเขียนนี้ หากผู้ทำพินัยกรรมไม่มีมือแล้วใช้ปากหรือเท้าในการจับปากกาเขียนข้อความขึ้น จะถือเป็นพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับที่สมบูรณ์หรือไม่ ในเมื่อผู้ทำพินัยกรรมไม่มีมือแต่ยังสามารถใช้ปากหรือเท้าจับปากกาเขียนข้อความได้ อาจเกิดการโต้เถียงเรื่อง “ต้องเขียนด้วยมือตนเอง” ตามที่มาตรา 1657 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้ ซึ่งเป็นการกระทำโดยเจ้ามรดกหรือผู้ทำพินัยกรรมจริง เพียงแต่ไม่ได้ใช้มือเท่านั้น แต่หากพิจารณาตามบทบัญญัติแล้วก็จะเห็นได้ว่าต้องใช้มือในการเขียนหรือลงชื่อเท่านั้น จึงเป็นอุปสรรคแก่ผู้ทำพินัยกรรมที่มีสภาพร่างกายไม่สมบูรณ์ หากเจ้ามรดกทำพินัยกรรมโดยใช้ปากคาบหรือใช้เท้าจับปากกาเขียนข้อความเป็นพินัยกรรมของตน โดยปฏิบัติตามครบถ้วนตามหลักเกณฑ์การทำพินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ ก็อาจจะเกิดข้อโต้แย้งกันในชั้นศาลได้ว่าในเมื่อเจ้ามรดกไม่มีมือจะเขียนได้อย่างไร อาจทำให้พินัยกรรมฉบับนั้นตกเป็นโมฆะได้

นอกจากประเด็นปัญหาความถูกต้องข้อความที่ปรากฏในพินัยกรรมแล้ว ยังมีประเด็นความถูกต้องแท้จริงของลายมือชื่อของเจ้ามรดกหรือผู้ทำพินัยกรรม พินัยกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มี 5 แบบ ต้องมีการลงลายมือชื่อของเจ้ามรดกลงในพินัยกรรมทั้งสิ้น เว้นแต่พินัยกรรมแบบทำด้วยวาจาที่ไม่ต้องมีการลงลายมือชื่อของเจ้ามรดก การลงลายชื่อของเจ้ามรดกถือเป็นสิ่งสำคัญในการทำพินัยกรรม กรณีที่ผู้ทำพินัยกรรมมีความพิการทางการเห็น การลงลายมือชื่อลงในพินัยกรรมของตนนั้น ย่อมเป็นการไม่สะดวกแก่ผู้ที่ไม่สามารถมองเห็นได้ ทำให้เกิดการโต้แย้งถึงความแท้จริงของลายมือชื่อที่ปรากฏในพินัยกรรม อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีบทบัญญัติรองรับสำหรับผู้ที่ไม่สามารถลงลายมือชื่อได้ด้วยตนเอง โดยให้ใช้ลายพิมพ์นิ้วมือ ทำลงในเอกสารแทนการลงลายมือชื่อ หากมีพยานลงลายมือชื่อรับรองไว้ด้วยสองคนแล้วให้ถือเสมือนกับลงลายมือชื่อ ถึงกระนั้น กฎหมายในเรื่องพินัยกรรม ก็มีบทบัญญัติที่ไม่ให้นำมาตรา 9 มาใช้ในพินัยกรรมบางประเภท ได้แก่ พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ เนื่องจากพินัยกรรมดังกล่าว พิจารณาถึงผู้ทำพินัยกรรมจะต้องเขียนข้อความในพินัยกรรมด้วยลายมือตนเองทั้งฉบับ และลงลายมือชื่อของตนเป็นสำคัญ โดยไม่ต้องมีพยานรับรอง แม้ว่ากฎหมายจะไม่ห้ามการนำ

มาตรา 9 มาใช้ในพินัยกรรมทุกแบบ แต่การลงลายมือชื่อโดยบุคคลที่มีสภาพร่างกายสมบูรณ์ก็ยังคงเกิดข้อโต้แย้งในประเด็นความแท้จริงของลายมือชื่อได้ ดังนั้น สำหรับผู้ทำพินัยกรรมที่บกพร่องทางการเห็น ย่อมมีข้อโต้แย้งดังกล่าวอย่างแน่นอน อีกทั้งผู้ทำพินัยกรรมเองก็ไม่สามารถมองเห็นข้อความที่ปรากฏในพินัยกรรมที่ตนได้ลงลายมือชื่อไว้อีกด้วย อาจมีการสลับเปลี่ยนเอกสาร ทำให้ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อในเอกสารอื่นหรือพินัยกรรมที่ไม่มีข้อความตามความประสงค์ของตน

ผู้ที่มีความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกายนั้น มักจะมีการปรับสภาพร่างกายเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตและร่วมกิจกรรมในสังคมได้อย่างเป็นปกติ กรณีที่ผู้พิการไม่มีแขนหรือมือ ไม่ว่าจะเป็นโดยกำเนิดหรือต้องประสบอุบัติเหตุจนส่งผลให้อวัยวะมือไม่สามารถใช้งานได้ นั้น ผู้พิการเหล่านี้ก็จะปรับสภาพร่างกาย ฝึกหัดให้อวัยวะส่วนอื่นของร่างกายในการหยิบจับอุปกรณ์การเขียน เพื่อบันทึกข้อความหรือสามารถลงลายมือชื่อด้วยตนเอง สำหรับการทำให้พินัยกรรมนั้น การลงลายมือชื่อของเจ้ามรดกถือเป็นข้อพิจารณาที่สำคัญในการพิสูจน์ว่าพินัยกรรมฉบับดังกล่าวเป็นพินัยกรรมของเจ้ามรดกโดยแท้จริงหรือไม่ หากเจ้ามรดกผู้ทำพินัยกรรมสามารถใช้อวัยวะส่วนอื่นในการลงลายมือชื่อ เช่น การใช้ปากคาบปากกาหรือการใช้เท้าจับปากกาเพื่อลงลายมือชื่อในพินัยกรรมนั้น จะมีผลให้ถือว่าเป็นการลงลายมือชื่อตามกฎหมายหรือไม่ เพราะก็เป็น การลงชื่อที่ทำโดยผู้ทำพินัยกรรมอย่างแท้จริง

ในบางกรณีผู้พิการทางการเคลื่อนไหวหรือร่างกายอาจถึงขนาดที่ว่าไม่มีลายพิมพ์นิ้วมือ เช่น แขนด้วน มือด้วน หรือเป็นโรคเรื้อน ไม่มีลายนิ้วมือ ไม่สามารถลงลายมือชื่อได้และยังไม่มีลายพิมพ์นิ้วมืออีกด้วยจะทำอย่างไร แม้ว่าในกรณีไม่มีลายนิ้วมือปรากฏเพราะเป็นโรคเรื้อน หากมีพยานรับรองถูกต้องก็เป็นอันใช้ได้¹ แต่ที่จริงแล้วผู้เขียนเห็นว่าเป็นการเสี่ยงต่อการปลอมพินัยกรรมเป็นอย่างมาก เนื่องจากไม่มีลายมือชื่อหรือลายพิมพ์นิ้วมือปรากฏ อีกทั้งไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้แน่ชัดให้การกระทำดังกล่าวเสมือนกับการลงลายมือชื่อ ย่อมก่อให้เกิดปัญหาในการพิสูจน์ความถูกต้องของพินัยกรรม กรณีการทำพินัยกรรมกฎหมายให้ใช้เฉพาะการลงลายพิมพ์นิ้วมือโดยมีพยานลงลายมือชื่อรับรองไว้ด้วยสองคนในขณะนั้นที่จะเสมือนกับการลงลายมือชื่อ จะใช้ตราประทับหรือแกงไคไม่ได้ อีกทั้งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยไม่ได้ให้อำนาจผู้ทำพินัยกรรมในการมอบอำนาจให้บุคคลอื่นลงลายมือชื่อแทนตนได้ดังเช่นในต่างประเทศ เช่น รัฐหลุยส์เซียน่า ประเทศสหรัฐอเมริกา หากเกิดกรณีเช่นนี้ผู้ทำพินัยกรรมจะลงชื่อโดยการใช้นิ้วพิมพ์นิ้วเท้าได้หรือไม่ หรือใช้อวัยวะส่วนอื่นในการจับปากกาเพื่อลงลายมือชื่อ จะถือเป็นการลงลายมือ

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1783/2505. กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ระบบสืบค้นคำพิพากษา คำสั่งคำร้อง และคำวินิจฉัยศาลฎีกา

ชื่อตามกฎหมายและทำให้พินัยกรรมมีผลตามเจตนารมณ์ของเจ้ามรดกได้หรือไม่ ทั้งที่การลงชื่อ เช่นว่านี้ได้กระทำโดยตัวเจ้ามรดกเอง

กฎหมายให้ความสำคัญในเรื่องแบบของพินัยกรรมเนื่องจากเป็นนิติกรรมที่มีความสำคัญ ผู้ทำพินัยกรรมจึงต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด มิฉะนั้น พินัยกรรมดังกล่าว ตกเป็นโมฆะ แบบของพินัยกรรมแม้ว่าจะจะเป็นประโยชน์ในแง่ของความรัดกุมในการทำพินัยกรรม เป็นรูปแบบเดียวกันทั้งหมด แต่อย่างไรก็ตาม คนพิการซึ่งมีสภาพร่างกายที่บกพร่อง กฎหมายกลับ ไม่ได้กล่าวถึงหรือให้ความสำคัญ อันเป็นอุปสรรคของคนพิการในการทำพินัยกรรม

4.2 ปัญหาคุณสมบัติของพยานในพินัยกรรม

ประเด็นปัญหาเรื่องคุณสมบัติของพยานในพินัยกรรม ไม่ว่าจะเป็นพยานรับรองลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ทำพินัยกรรม หรือพยานสองคนที่รับรองการทำพินัยกรรมนั้น จะต้องมียุติคุณสมบัตินี้ที่กฎหมายกำหนดหลายประการและต้องมีขั้นตอนในการลงชื่อรับรองให้ถูกต้องโดยไม่สามารถใช้วิธีการอื่นใด นอกจากนี้ยังต้องถูกจำกัดมิให้รับทรัพย์ตามพินัยกรรมอีกด้วย จากข้อกำหนดมากมายของกฎหมายที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหาช่องทางในการสร้างประเด็นเพื่อลดทอนความถูกต้องของพยานอีกฝ่ายและอาจเกิดความสับสนในฐานะการลงชื่อของพยานเพราะมีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ในทางปฏิบัติศาลมิได้บังคับให้พยานต้องเขียนต่อท้ายการลงชื่อว่าเป็นพยาน จึงทำให้เกิดปัญหาในการตีความว่าเป็นการลงชื่อในฐานะพยานหรือไม่ บางกรณีศาลฎีกาตีความให้ผู้ลงชื่อในฐานะผู้เขียนมีฐานะเป็นพยานด้วย การทำพินัยกรรมของผู้พิการที่มีข้อจำกัดในการทำอันเนื่องมาจากมีสภาพร่างกายไม่สมบูรณ์ ในการทำนิติกรรมสำคัญๆ ของชีวิตจึงต้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ดูแลคนพิการเข้าช่วยเหลือ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ที่เจ้ามรดกไว้วางใจก็จะเป็นเครือญาติ เช่นเดียวกับผู้ดูแลคนพิการที่มักจะเป็นบิดา มารดา บุตร สามี ภริยา ญาติ พี่น้อง หรือบุคคลอื่นใดที่รับดูแลหรืออุปการะคนพิการ บุคคลเหล่านี้มักเป็นบุคคลที่คนพิการอยู่อาศัยด้วยหรือดำเนินชีวิตโดยพึ่งพาอาศัยบุคคลเหล่านี้ คนไทยมีนิสัยกตัญญูรู้คุณคนย่อมต้องการที่จะตอบแทนหรือให้รางวัลกับคนที่คอยดูแลตน การทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินของคนส่วนใหญ่แล้ว เจ้ามรดกก็มักจะยกให้แก่ทายาทหรือบุคคลที่สนิทชิดเชื้อ หากบุคคลเหล่านี้มาเป็นพยานในพินัยกรรม ก็จะไม่สามารถรับทรัพย์ตามพินัยกรรมได้เพราะมีกฎหมายห้ามการกระทำได้ดังกล่าวดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ การจะหาพยานในพินัยกรรมนั้นจึงเป็นเรื่องยาก ส่งผลให้คนพิการมักจะหาพยานจากบุคคลภายนอกที่ตนนับถือ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อันเป็นบุคคลที่มีหน้ามีตาทางสังคมและดูน่าเชื่อถือมาเป็นพยานในพินัยกรรม ซึ่งบางครั้งทำให้ผู้ทำพินัยกรรมซึ่งเป็นคนพิการถูกเรียกค่าตอบแทนจากการให้บุคคลเหล่านั้นมาเป็นพยานในพินัยกรรม ทรัพย์สินที่จะอยู่ในกองมรดกบางส่วนจึงต้องถูกนำมาจ่ายเป็นค่าตอบแทน

เนื่องจากผู้ทำพินัยกรรมถูกสถานการณ์บังคับ เพราะต้องการให้พินัยกรรมของตนสำเร็จลุล่วงจึงต้องยอมจ่ายค่าตอบแทน

ดังนั้น การกำหนดคุณสมบัติของพยานในพินัยกรรมจึงควรคำนึงถึงกรณีที่คนพิการเป็นผู้ทำพินัยกรรม เมื่อไม่มีบทบัญญัติครอบคลุมในส่วนนี้ บุคคลที่มาเป็นพยานอาจสร้างความอึดอัดลำบากใจแก่คนพิการ พยานจึงควรเป็นบุคคลที่สามารถช่วยเหลือคนพิการในการทำพินัยกรรมได้ ดังเช่น บทบัญญัติในเรื่องพินัยกรรมของสหรัฐอเมริกา รัฐหลุยส์เซียน่า ที่กำหนดให้พยานในพินัยกรรมของคนหูหนวกต้องสามารถเป็นล่ามแปลภาษาให้แก่คนหูหนวกได้ด้วย เป็นต้น เพื่อให้การทำพินัยกรรมของคนพิการสำเร็จสมดังเจตนาของผู้ทำพินัยกรรม

4.3 ปัญหาการนำสืบความถูกต้องแท้จริงของพินัยกรรมและเอกสาร

สำหรับปัญหาการนำสืบความถูกต้องแท้จริงของพินัยกรรมและเอกสารที่จะกล่าวถึงนี้ ผู้เขียนต้องการจะศึกษาประเด็นปัญหาการใช้อักษรเบรลล์ในการทำพินัยกรรมหรือเอกสาร แม้ในทางปฏิบัติหรือแนวคำพิพากษาจะยังไม่พบประเด็นปัญหาดังกล่าว เนื่องจากการที่คนพิการทางการเห็นจะทำนิติกรรมใดๆ นั้น ย่อมถูกบีบบังคับให้ทำเป็นภาษาที่คนปกติใช้ในการสื่อสาร คือเป็นภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศที่คนทั่วไปสามารถรับรู้ได้โดยผ่านทาง การเห็น ซึ่งแตกต่างจากอักษรเบรลล์โดยสิ้นเชิง เนื่องจากอักษรเบรลล์เป็นภาษาหรือตัวอักษรหรือระบบการอ่านเขียนที่คนพิการทางการเห็นใช้ การรับรู้ข้อความที่ต้องการจะสื่อ่นั้นทำได้โดยการสัมผัสด้วยปลายนิ้วบนจุดนูนที่ถูกทำขึ้น เสมือนกับเป็นสัญลักษณ์แทนตัวอักษรต่างๆ ที่ผู้ทำต้องการจะสื่อ จึงเกิดประเด็นปัญหาว่าอักษรเบรลล์จะถือเป็นพยานหลักฐานชนิดใด เมื่อพิจารณาจากความหมายของพยานเอกสารที่ว่า พยานเอกสาร หมายถึง ข้อความใดๆ ในเอกสารที่มีการอ้างอิงเป็นพยาน โดยอาศัยการสื่อความหมายของข้อความนั้นพิสูจน์ความจริง² ดังนี้ เมื่อเทียบว่าเทปเสียงเป็นพยานวัตถุ เพราะรับรู้ทางหู ซึ่งโดยหลักวิชาถือว่าเป็นพยานเอกสาร เนื่องจากเป็นข้อความที่บันทึกไว้ในสื่อกระดาษ³ ตามปกติพยานหลักฐานที่ทำไว้เป็นเอกสาร ซึ่งอาจอ้างอิงเป็นพยานได้นั้น มีสองประเภท คือ ต้นฉบับของเอกสารและสำเนาของเอกสาร คู่ความจะอ้างต้นฉบับหรือสำเนาต้องระบุนำให้ชัดเจนในบัญชีระบุพยาน แต่ตามปกติต้นฉบับเป็นพยานชั้นที่ 1 เป็นพยานที่ดีที่สุด จึงนำสืบได้เสมอ ส่วนสำเนาของเอกสารนั้นเป็นสิ่งที่คัดลอกหรือถ่ายไปจากต้นฉบับอีกทีหนึ่ง จึงไม่ใช่ของแท้ อาจผิดพลาดได้

² จาก คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน (น.164), โดย เข็มชัย ชูดวงศ์, 2551, กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ.

³ จาก ปัญหาการรับฟังพยานหลักฐาน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี), โดย ปิติกุล จีระมงคลพานิชย์, 2545, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ถ้านำมาอ้างอิงเป็นพยาน ปกติศาลจะไม่ยอมรับฟัง เว้นแต่กรณีจะเข้าข้อยกเว้น⁴ ซึ่งผู้อ้างจะต้องแสดงเหตุให้ปรากฏต่อศาลโดยชัดแจ้ง หรือปรากฏว่าคู่ความฝ่ายตรงข้ามยอมรับรองเอกสารนั้นแล้ว

จึงเกิดประเด็นปัญหาที่ว่าหากพินัยกรรมหรือเอกสารได้ทำโดยใช้อักษรเบรลล์แล้ว จะถือเป็นพยานชั้นที่ 1 ที่เป็นต้นฉบับ หรือจะถือเป็นเพียงสำเนาที่เป็นพยานชั้นที่ 2 ทั้งที่พินัยกรรมนั้นได้ทำโดยผู้ทำพินัยกรรมเอง อันเป็นการแสดงเจตนาที่น่าจะถือว่าถูกต้องตรงความประสงค์ของผู้ทำพินัยกรรมมากที่สุด แต่หากจะให้ผู้อื่นซึ่งไม่มีความรู้ในอักษรเบรลล์รับทราบข้อความที่ปรากฏในพินัยกรรมนั้น ก็จะต้องทำการแปล ดังนี้ พอจะถือได้ว่าเป็นคู่ฉบับกันได้หรือไม่ เพราะหากถือเป็นคู่ฉบับกันแล้วก็จะไม่ถือว่าเอกสารนั้นเป็นสำเนา เพราะแท้จริงแล้วเอกสารที่ผู้ทำพินัยกรรมทำขึ้นเป็นอักษรเบรลล์นั้นก็ไม่ใช่ข้อความที่คัดลอกหรือถ่ายจากต้นฉบับ แต่เป็นตัวเอกสารนั้นเป็นต้นฉบับจริงๆ ที่ผู้ทำพินัยกรรมทำขึ้นเอง ในชั้นศาลหรือในกระบวนการพิจารณานั้นจะให้น้ำหนักกับพินัยกรรมหรือเอกสารในลักษณะดังกล่าวอย่างไร เนื่องจากบทบัญญัติในเรื่องพยานหลักฐานก็ไม่มีนิยามของพยานเอกสารไว้เกี่ยวกับอักษรเบรลล์ที่คนตาบอดใช้และไม่มีแนวคำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวข้อง ต่างจากในต่างประเทศ เช่น กฎหมายพยานหลักฐานของเครือรัฐออสเตรเลียมีการกล่าวถึงพยานเอกสาร⁵ ให้หมายความรวมถึงการบันทึกข้อมูล ซึ่งมีแนวทางในการตีความให้รวมไปถึงการทำเอกสารโดยใช้อักษรเบรลล์⁶ ในขณะที่กฎหมายไทยและศาลไทยยังไม่มีมีการกล่าวถึงประเด็นนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อเอกสารที่ถูกทำขึ้นโดยใช้อักษรเบรลล์ จะสามารถนำมาใช้ในการสืบพยานในชั้นพิจารณาได้หรือไม่

ดังนั้น กฎหมายหรือแนวคำพิพากษาศรมีความชัดเจนในเรื่องของพยานหลักฐานว่าให้รวมถึงพินัยกรรมหรือเอกสารที่ทำเป็นอักษรเบรลล์หรือไม่ และจะถือเป็นคู่ฉบับกับพินัยกรรมหรือ

⁴ ประมวลวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 93.

⁵ Evidence Act 1995 section 3 part 1 “document” means any record of information, and includes:

(a) anything on which there is writing; or

(b) anything on which there are marks, figures, symbols or perforations having a meaning for

persons qualified to interpret them; or

(c) anything from which sounds, images or writings can be reproduced with or without the aid of anything else; or

(d) a map, plan, drawing or photograph.

⁶ Evidence law in Australia: documentary evidence. Available at <http://www.naa.gov.au/records-management/strategic-information/standards/records-in-evidence/evidence-law-australia.aspx> [March 9, 2015].

เอกสารที่แปลเป็นภาษาธรรมดาหรือให้เป็นเพียงสำเนาเอกสารเท่านั้น เพราะจะมีผลในเรื่องของการนำสืบ นำหนักความน่าเชื่อถือของพยานและอาจทำให้คนพิจารณาต้องเสียเปรียบ

4.4 ปัญหาพินัยกรรมตกค้าง

สำหรับปัญหาพินัยกรรมตกค้างนี้ เป็นผลจากการทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง และพินัยกรรมแบบเอกสารลับ ที่ต้องมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามามีบทบาทในการทำพินัยกรรม กล่าวคือ กรณีพินัยกรรมแบบฝ่ายเมือง ผู้ทำพินัยกรรมต้องไปแจ้งข้อความที่ประสงค์จะให้อยู่ในพินัยกรรมของตนแก่ที่ว่าการอำเภอหรือสำนักงานเขต โดยแจ้งต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคน เจ้าหน้าที่ก็จะทำการจดข้อความและอ่านให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานฟังแล้วลงลายมือชื่อ เจ้าหน้าที่ก็จะเก็บรักษาพินัยกรรมนั้นไว้ในระบบโดยห้ามมิให้เปิดเผยพินัยกรรมแก่บุคคลใดก่อนที่ผู้ทำพินัยกรรมจะตาย ส่วนกรณีพินัยกรรมแบบเอกสารลับนั้น เป็นพินัยกรรมที่ผู้ทำได้จัดทำพินัยกรรมทั้งฉบับ ลงลายมือชื่อในพินัยกรรมและปิดผนึกแล้วนำไปฝากไว้กับที่ว่าการอำเภอหรือสำนักงานเขตพร้อมพยานอย่างน้อยสองคน จัดเป็นเอกสารลับที่ที่ว่าการอำเภอหรือสำนักงานเขตต้องเก็บรักษา และมอบให้ทายาทของผู้ทำพินัยกรรมเมื่อทายาทมายื่นคำขอรับพินัยกรรม จากที่ผู้เขียนได้สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่สำนักงานเขตแห่งหนึ่ง ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดทำพินัยกรรม แม้เจ้าหน้าที่จะยังไม่เคยพบคนพิจารณาขอทำพินัยกรรมแต่ปัญหาหนึ่งที่เจ้าหน้าที่พบและเป็นปัญหาที่มีมาเป็นเวลาช้านานหลายสิบปีคือ ปัญหาพินัยกรรมที่ไม่มีผู้รับหรือปัญหาพินัยกรรมตกค้างนั่นเอง ไม่ว่าจะพินัยกรรมแบบเอกสารลับหรือพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง บางครั้งผู้ทำพินัยกรรมทำพินัยกรรมไม่ว่าจะเป็นแบบเอกสารฝ่ายเมืองหรือแบบเอกสารลับก็ตาม ผู้ทำพินัยกรรมไม่ได้บอกแก่ทายาทหรือบุคคลใดให้ทราบว่าตนได้ทำพินัยกรรมไว้แล้วและฝากไว้ยังที่ว่าการอำเภอหรือสำนักงานเขตใด เมื่อผู้ทำพินัยกรรมตาย ทายาทก็ไม่ทราบว่าได้มีการทำพินัยกรรมไว้ ณ ที่ว่าการอำเภอหรือสำนักงานเขตใด หากเป็นที่ว่าการอำเภอหรือสำนักงานเขตที่มีระบบทะเบียนบันทึกไว้ในคอมพิวเตอร์ เมื่อมีทายาทมาแจ้งถึงการตายก็จะทราบได้ว่าผู้ตายได้ทำพินัยกรรมไว้ เฉพาะกรณีที่ผู้ทำพินัยกรรมได้ทำไว้ในที่ว่าการอำเภอหรือสำนักงานเขตเดียวกันกับที่ทายาทมาแจ้งถึงการตาย แต่หากทายาทแจ้งถึงการตายไว้ที่ที่ว่าการอำเภอหรือสำนักงานเขตอื่น ซึ่งผู้ทำพินัยกรรมไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ เจ้าหน้าที่ก็จะไม่ทราบว่าผู้ตายได้ทำพินัยกรรมไว้ที่ว่าการอำเภอหรือสำนักงานเขตใดและฝ่ายที่ว่าการอำเภอหรือสำนักงานเขตก็ไม่ทราบเช่นกันว่าผู้ทำพินัยกรรมได้ตายไปแล้ว ทำให้พินัยกรรมที่ถูกเก็บรักษาไว้ไม่ถูกเปิดเผย ทายาทก็ไม่ทราบว่ามิพินัยกรรมอยู่ จึงจัดการแบ่งทรัพย์มรดกกัน พินัยกรรมที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเก็บรักษาไว้จึงไม่มีผู้มารับและในทางปฏิบัติเจ้าหน้าที่ก็ไม่ทราบว่าจัดการกับพินัยกรรมและเอกสารเหล่านั้นอย่างไร เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติให้

อำนาจในการจัดการ แม้กระทั่งกฎกระทรวงที่มักจะมีข้อปฏิบัติให้แก่เจ้าหน้าที่ ก็ไม่ได้กล่าวถึง ทัศนียกรรมตกค้าง ปัจจุบันนี้จึงมีทัศนียกรรมตกค้างตามอำเภอและสำนักงานเขตต่างๆเป็นจำนวนมาก จากสถิติเฉพาะทัศนียกรรมที่ทำไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 จนถึงปี พ.ศ. 2532 เฉพาะเขตพระนคร มีตกค้าง อยู่ประมาณ 334 ฉบับ⁷ ทั้งที่ทรัพย์สินรกรกก็ถูกแบ่งไปหมดแล้ว ทั้งนี้ ที่ว่าการอำเภอหรือสำนักงาน เขตก็ยังคงต้องเก็บรักษาไว้และไม่อาจนำไปเปิดเผยหรือนำไปทำลายได้ ทั้งที่ทางอำเภอหรือ สำนักงานได้ส่งบันทึกสอบถามการมีชีวิตอยู่หรือถึงแก่กรรมของผู้ทำทัศนียกรรม บางคนมีการตอบ รับและแจ้งว่าได้จัดสรรแบ่งกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในขณะที่ผู้ทำทัศนียกรรมบางคนได้แจ้งว่าได้ จำหน่ายทรัพย์สินนั้นไปแล้ว จึงเป็นที่ยุ่งยากพอสมควร⁸ เนื่องจากระบบการเก็บบันทึกทัศนียกรรมที่มี เจ้าหน้าที่ของรัฐมาเกี่ยวข้องนี้ ไม่เป็นระบบเปิดที่ใช้ทั่วกันระหว่างอำเภอหรือสำนักงานเขตทั่ว ประเทศ แม้มีการจัดเก็บข้อมูลลงในระบบคอมพิวเตอร์แต่ไม่ได้เชื่อมโยงกันทั่วประเทศ จะเป็น ระบบภายในของแต่ละอำเภอหรือแต่ละสำนักงานเขต ไม่ว่าจะเป็นตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือทนายท ที่มาแจ้งการตาย ก็ไม่อาจทราบได้ว่าผู้ทำทัศนียกรรมได้ทำทัศนียกรรมไว้หรือไม่และทำไว้ที่ใด ซึ่ง ผู้ทำทัศนียกรรมเองอาจไม่ได้แจ้งทนายทคนใดเลย ก็จะยิ่งทำให้ทัศนียกรรมนั้นไม่มีผู้นำไปเปิดเพื่อ จัดสรรทรัพย์สินรกรกตามความประสงค์ของผู้ทำทัศนียกรรม แม้ว่าจะนำคอมพิวเตอร์มาจัดเก็บข้อมูล แต่หากยังไม่มีการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างอำเภอและสำนักงานเขตทั่วประเทศ ปัญหาทัศนียกรรม ตกค้างก็ไม่อาจหมดลงได้

การที่ไม่มีกฎหมายหรือข้อปฏิบัติให้เจ้าหน้าที่ของรัฐจัดการกับทัศนียกรรมที่ตกค้างและ ในส่วนระบบของทางภาครัฐที่เกี่ยวกับทะเบียนราษฎรและการจัดเก็บทัศนียกรรมยัง ไม่มีการ เชื่อมโยงกันทั่วประเทศ ทัศนียกรรมที่ผู้ทำทัศนียกรรมทำหรือฝากไว้กับที่ว่าการอำเภอหรือสำนักงาน เขตก็คงจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และการแบ่งทรัพย์สินของผู้ทำทัศนียกรรมก็จะไม่เป็นไปตาม เจตนาที่แท้จริง อันเป็นปัญหาที่เรื้อรังมานาน สมควรที่จะมีบทบัญญัติเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

4.5 ปัญหาผู้รับทัศนียกรรมที่เป็นคนพิการกับการจัดการทรัพย์สินรกรก

กรณีที่ผู้รับทัศนียกรรมเป็นคนพิการ ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายใดห้ามมิให้คนพิการ เป็นผู้รับทัศนียกรรม หากผู้ทำทัศนียกรรมได้ระบุยกทรัพย์สินใดแก่คนพิการ ผู้นั้นย่อมได้รับทรัพย์สิน ดังกล่าวตามความประสงค์ของผู้ทำทัศนียกรรม อย่างไรก็ตาม การที่เข้ารับทรัพย์สินตามทัศนียกรรมนั้น มิใช่ว่านำทัศนียกรรมไปยื่นต่อหน่วยงานใดๆ เช่น สำนักงานที่ดิน ธนาคารพาณิชย์ เป็นต้น แล้วจะ สามารถรับทรัพย์สินตามที่ระบุไว้ในทัศนียกรรมได้ ผู้ที่เป็นผู้รับทัศนียกรรมยังต้องดำเนินการต่างๆ

⁷ จาก ทัศนียกรรมตกค้าง, โดย นุชทิพย์ ป. บรรจงศิลป์, 2532, *สุทธิปริทัศน์*, น.101.

⁸ แหล่งเดิม.

ตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติ โดยหลักสำคัญคือ การตั้งผู้จัดการมรดก ทั้งที่ตั้งขึ้นโดยพินัยกรรมหรือโดยคำสั่งศาล ทรัพย์สินบางอย่างที่ต้องดำเนินการจดทะเบียนสิทธิต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเจ้าของกรรมสิทธิ์ เช่น อสังหาริมทรัพย์ เรือ แพ และสัตว์พาหนะ ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่ยอมจดทะเบียนให้ หรือกรณีเงินฝากในธนาคาร หากผู้ฝากเงินตาย ธนาคารไม่อาจรู้ว่าใครเป็นทายาทที่แท้จริง แม้จะมีพินัยกรรมมาแสดงก็ตาม ก็ไม่อาจทราบได้แน่ชัดว่าเป็นพินัยกรรมจริงหรือไม่ ในทางปฏิบัติธนาคารจะไม่ยอมให้ถอนเงินฝากนั้นจนกว่าจะมีคำสั่งศาลตั้งผู้จัดการมรดกไปแสดง เป็นต้น

เมื่อพินัยกรรมระบุให้คนพิการเป็นผู้รับพินัยกรรม คนพิการผู้นั้นก็ต้องดำเนินการต่างๆ เพื่อจะได้รับทรัพย์สินตามพินัยกรรม ถ้าทรัพย์ที่เป็นสังหาริมทรัพย์ก็คงจะไม่ต้องยุ่งยากนัก เพราะสามารถรับมาได้โดยไม่ต้องติดขัดอะไร แต่หากเป็นเงินฝากในธนาคารหรือเป็นอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวข้างต้น ก็จะต้องมีการดำเนินการเพื่อให้มีการตั้งผู้จัดการมรดกและให้ได้มาซึ่งคำสั่งศาล ดังนี้ หากเป็นคนสภาพร่างกายสมบูรณ์ก็คงจะเป็นการไม่ยากนักที่จะต้องดำเนินการ ติดต่อ จัดตั้งทนายความเพื่อปรึกษา แต่หากเป็นคนพิการก็คงจะลำบากไม่น้อย หากเป็นคนพิการที่พอจะช่วยเหลือตัวเองได้บ้างหรือเป็นคนพิการที่มีผู้ดูแล ก็คงจะพอช่วยดำเนินการต่างๆ แทนคนพิการซึ่งเป็นผู้รับพินัยกรรมได้ แต่หากเป็นคนพิการที่ไม่มีผู้ดูแลหรือเป็นคนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรมหรือออทิสติก หรือเป็นคนพิการทางสติปัญญาการเรียนรู้ที่ไม่มีผู้พิทักษ์หรือผู้ดูแล เช่น กรณีเป็นเด็กออทิสติกหรือเป็นคนพิการทางสติปัญญาที่มีพ่อแม่เป็นผู้ดูแล ไม่มีญาติพี่น้อง หากพ่อแม่ซึ่งเป็นผู้ดูแลตายลงโดยทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้แก่เด็กพิการนั้น จะดำเนินการอย่างไร หรือกรณีเป็นคนพิการที่บรรลุนิติภาวะแล้วไม่มีผู้ดูแล จะดำเนินการเพื่อให้ได้ทรัพย์สินตามพินัยกรรมอย่างไร เนื่องจากคนพิการมีอุปสรรคในสภาพร่างกายที่บกพร่อง การติดต่อสื่อสารหรือการเดินทางไปหน่วยงานต่างๆ อาจได้รับความยากลำบาก ไม่สะดวกในการจัดเตรียมเอกสารและการจัดหาทนายความเพื่อดำเนินการจัดตั้งผู้จัดการมรดกในชั้นศาล อีกทั้งยังมีปัญหาในเรื่องการสื่อสารที่คนพิการจะต้องจัดทำด้วยตนเอง เพราะส่วนใหญ่ในแต่ละหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนย่อมไม่มีล่ามภาษามือหรืออุปกรณ์ที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่คนพิการ

การดำเนินคดีในชั้นศาลสำหรับคนพิการนั้น นอกจากจะมีสภาพร่างกายที่เป็นอุปสรรคแล้ว การดำเนินคดีในแต่ละครั้งย่อมมีค่าใช้จ่าย ซึ่งผู้พิการไม่ได้มีรายได้มากมาย แม้หน่วยงานหรือบริษัทเอกชนในปัจจุบันจะมีการเพิ่มอัตราจ้างงานคนพิการ แต่ก็ยังอยู่ในจำนวนที่น้อยมากและรายได้ก็มีจำนวนไม่มากนัก ดังนี้ หากคนพิการเป็นผู้รับพินัยกรรมก็ยังไม่สามารถที่จะได้รับทรัพย์มรดกได้โดยง่าย แม้ในปัจจุบัน คนพิการที่มีคดีความและต้องดำเนินคดีในชั้นศาล จะมีสิทธิขอความช่วยเหลือ โดยภาครัฐจะให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย และจัดหาทนายความว่าต่างแก่ต่าง

ให้แก่คนพิการที่มีฐานะยากจน และไม่ได้รับความเป็นธรรม ตามมาตรา 20 (5) แห่งพระราชบัญญัติ ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ก็ตาม และมีกองทุนยุติธรรมที่จะคอยให้ความช่วยเหลือกับคนพิการในเรื่องเงินค่าใช้จ่ายต่างๆระหว่างดำเนินคดี เช่น เงินประกัน เป็นต้น โดยติดต่อขอความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรม แต่ก็ไม่ใช่ว่าจะได้รับความช่วยเหลือภายในเวลาอันรวดเร็ว เพราะมีขั้นตอน ระเบียบที่ต้องปฏิบัติ อีกทั้งยังมีเงื่อนไขที่จะได้รับความช่วยเหลือ เช่น ต้องไม่เคยยื่นคำขอหรือได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น ซึ่งหากมีบุคคลเข้าช่วยเหลือแล้วก็ไม่อาจได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ เป็นต้น

ดังนั้น เมื่อคนพิการถูกระบุให้เป็นผู้รับพินัยกรรม หากเป็นทรัพย์สินที่ต้องมีค่าตั้งศาลไปแสดง ผู้รับพินัยกรรมก็ต้องดำเนินการทางชั้นศาลเพื่อจัดตั้งผู้จัดการมรดก ซึ่งการดำเนินการเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีอุปสรรคแก่คนพิการ ไม่ว่าจะมิสาเหตุมาจากสภาพร่างกายหรือทุนทรัพย์ แม้จะมีหน่วยงานและกองทุนช่วยเหลือ แต่ยังคงขาดการประชาสัมพันธ์รวมทั้งสถานที่ในการติดต่อก็ไม่ได้มีอยู่ทั่วประเทศ เมื่อเกิดปัญหาดังกล่าว คนพิการจึงเลือกที่จะนิ่งเฉยและยอมรับสภาพความไม่เป็นธรรมนั้น

4.6 ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในการเข้าเกี่ยวข้องกับพินัยกรรม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1670 บัญญัติห้ามมิให้บุคคลที่หูหนวก เป็นใบ้ หรือตาบอดทั้งสองข้างเป็นพยานในการทำพินัยกรรม ในกรณีของการห้ามมิให้ผู้ตาบอดทั้งสองข้างเป็นพยานนั้น เป็นข้อห้ามที่มีความสมเหตุสมผล เนื่องด้วยหลักสำคัญของการเป็นพยานในพินัยกรรม ก็จะต้องอยู่ในขณะที่มีการทำพินัยกรรมและมองเห็นว่าได้มีการทำพินัยกรรมกันจริง ซึ่งในกฎหมายต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐหลุยส์เซียน่า หรือเครือรัฐออสเตรเลีย รัฐนิวเซาท์เวลส์ ก็มีบทบัญญัติห้ามมิให้คนตาบอดเป็นพยานในพินัยกรรม โดยกฎหมายรัฐหลุยส์เซียน่านอกจากจะห้ามมิให้คนพิการที่ตาบอดเป็นพยานแล้ว ยังมีบทบัญญัติที่ห้ามคนหูหนวกเป็นพยานในพินัยกรรมเช่นเดียวกับกฎหมายพินัยกรรมของไทย อย่างไรก็ตาม กฎหมายของรัฐนิวเซาท์เวลส์กลับให้ความสำคัญเพียงว่า ผู้ซึ่งไม่สามารถเป็นพยานในพินัยกรรมได้นั้น ได้แก่ ผู้ซึ่งไม่อาจมองเห็นได้ โดยไม่ได้กล่าวถึงคนพิการประเภทอื่น จะเห็นได้ว่ากฎหมายของเครือรัฐออสเตรเลียนั้นเปิดกว้างและให้โอกาสคนพิการได้มีสิทธิเท่าเทียมกับคนที่มิร่างกายสมบูรณ์ เนื่องจากการเป็นพยานในพินัยกรรมนั้น หลักสำคัญคือการได้อยู่ในขณะที่ทำพินัยกรรมและมองเห็นว่าได้มีการทำพินัยกรรมกันจริง ดังนั้น การที่ห้ามมิให้คนพิการประเภทอื่น เช่น หูหนวกหรือเป็นใบ้เป็นพยานในพินัยกรรม จะเป็นการจำกัดสิทธิของคนพิการ ทั้งที่ไม่จำเป็นที่จะต้องบัญญัติห้าม เพราะแม้จะพิการทางการพูดหรือการได้ยิน แต่ก็ยังมองเห็นว่าได้มีการทำพินัยกรรม ณ ขณะนั้น

จริง การบัญญัติกฎหมายห้ามคนพิการหุนหวก เป็นใบ้ เป็นพยานในพินัยกรรมจึงเป็นบทบัญญัติที่ไม่เป็นธรรมแก่คนพิการ

ในกรณีของการเป็นผู้จัดการมรดก ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่มีบทบัญญัติห้ามมิให้คนพิการเป็นผู้จัดการมรดก แต่บัญญัติห้ามมิให้บุคคลซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ บุคคลวิกลจริตหรือบุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ และบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนล้มละลาย เป็นผู้จัดการมรดก ดังนั้น คนพิการจึงเป็นผู้จัดการมรดกได้ อย่างไรก็ตาม การดำเนินการต่างๆ ในฐานะผู้จัดการมรดก คนพิการก็อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ไม่สะดวกนัก เนื่องจากมีสภาพร่างกายที่เป็นอุปสรรค แม้กฎหมายจะให้ความเป็นธรรมแก่คนพิการในการเป็นผู้จัดการมรดก แต่ในทางปฏิบัตินั้นอาจไม่ได้รับความสะดวก แม้แต่การทำกิจกรรมหรือทำธุรกรรมทางการเงินของคนพิการ ในฐานะส่วนตัว ยังต้องประสบกับทัศนคติของบุคคลทั่วไปที่มองว่าคนพิการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ ซึ่งจะต้องมีผู้ดูแล ดำเนินการต่างๆ แทน ทั้งที่คนพิการมีศักยภาพในการดำเนินกิจการต่างๆ ได้ด้วยตนเอง แม้จะล่าช้าหรือมีอุปสรรคอันเนื่องจากสภาพร่างกาย แต่โดยแท้ที่จริงแล้ว คนพิการเหล่านั้นสามารถจัดการงานต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ ในปัจจุบันภาครัฐและภาคเอกชนมีแนวการดำเนินงานหรือ นโยบายในการปฏิบัติต่อคนพิการเท่าเทียมกับคนสภาพร่างกายปกติ แต่ในทางปฏิบัตินั้น คนพิการยังคงพบอุปสรรคเดิมคือบุคคลทั่วไปไม่เชื่อว่าคนพิการจะดำเนินการนั้นได้ด้วยตนเอง ทำให้คนพิการเสียโอกาสและต้องให้บุคคลอื่นมาทำแทน เนื่องจากหน่วยงานต่างๆ ยังไม่เชื่อในศักยภาพหรือเห็นว่าหากทำไปแล้วก็จะไม่เป็นผล เพราะควรให้ญาติ พี่น้องหรือคนดูแลเป็นผู้ทำการแทน

ในการที่คนพิการจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับพินัยกรรมไม่ว่าในฐานะพยานหรือผู้จัดการมรดก มักจะมีบทบัญญัติห้ามหรือถูกสังคมนที่มีทัศนคติต่อคนพิการว่าเป็นบุคคลซึ่งไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะเป็นพยานหรือผู้จัดการมรดก ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วคนพิการซึ่งมีระดับความพิการไม่มากนักก็สามารถจัดการงานต่างๆ ได้ด้วยตนเองรวมทั้งการเป็นพยานในพินัยกรรมหรือผู้จัดการมรดกได้